

INGLIZ VA O'ZBEK EPIK ADABIYOTIDA QAHRAMONLIK VA VATANPARVARLIK G'OYALARI

Qodirova Shaxzoda

Samarqand Davlat Chet tillar instituti 1-kurs magistri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20394244>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 11-may 2026 yil

Ma'qullandi: 15-may 2026 yil

Nashr qilindi: 26-may 2026 yil

KEY WORDS

epik adabiyot, qahramonlik, vatanparvarlik, qiyosiy adabiyotshunoslik, Beowulf, Alpomish, Go'ro'g'li, xalq dostoni, badiiy obraz, milliy qadriyatlar, jasorat, sadoqat, folklor, epik qahramon

ABSTRACT

Mazkur maqolada ingliz va o'zbek epik adabiyotida qahramonlik hamda vatanparvarlik g'oyalarining badiiy talqini qiyosiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida ingliz epik adabiyotidagi Beowulf dostoni hamda o'zbek xalq dostonlari – Alpomish va Go'ro'g'li misolida qahramon obrazi, uning milliy va umuminsoniy xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, epik asarlarda jasorat, sadoqat, yurt himoyasi va xalq manfaatlariga xizmat qilish g'oyalarining ifodalanishi ilmiy asosda ochib berilgan. Maqolada epik adabiyotning yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi ahamiyati ham tahlil etilgan.

Kirish. Jahon adabiyoti tarixida epik adabiyot alohida o'rin egallaydi. Xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari, orzu-intilishlari hamda ma'naviy dunyosi aynan epik asarlar orqali avloddan-avlodga yetib kelgan. Ayniqsa, qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalari epik adabiyotning asosiy mavzularidan biri sifatida insoniyat tafakkurida muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda. Turli xalqlarning epik merosida millat ozodligi, yurt himoyasi, jasorat, sadoqat va fidoyilik kabi fazilatlar ulug'lanib, ideal qahramon obrazi orqali ifodalangan. Shu jihatdan ingliz va o'zbek epik adabiyoti nafaqat milliy madaniyatning muhim qismi, balki xalq ruhiyati va tarixiy tafakkurining badiiy ifodasi sifatida ham katta ilmiy ahamiyatga ega.

Bugungi globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, yosh avlod qalbida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish hamda tarixiy-ma'naviy merosni chuqur o'rganish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, epik asarlardagi qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalarini qiyosiy tahlil qilish orqali turli xalqlarning milliy tafakkuri, dunyoqarashi va ma'naviy qadriyatlarini o'rganish imkoniyati kengayadi. Ingliz va o'zbek epik adabiyotidagi qahramonlar obrazlari xalqning erkinlik, adolat va vatan ravnaqi haqidagi qarashlarini o'zida mujassamlashtiradi.

Ingliz epik adabiyotida qadimgi german va anglo-sakson madaniyatining ta'siri ostida shakllangan qahramonlik ruhini ko'rish mumkin. Ayniqsa, Beowulf dostoni ingliz epik adabiyotining eng qadimiy va mashhur namunalaridan biri hisoblanadi. Asarda jasorat, mardlik, xalq manfaatlarini himoya qilish va yovuz kuchlarga qarshi kurash g'oyalari markaziy o'rinda turadi. Beowulf obrazi orqali ideal jangchi va xalq himoyachisi timsoli yaratilgan. Ushbu epos ingliz xalqining tarixiy dunyoqarashi va qahramonlik haqidagi tasavvurlarini aks ettiradi.

O'zbek epik adabiyoti esa xalq og'zaki ijodi va milliy tarixiy an'analar asosida shakllangan bo'lib, unda ham qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalari yetakchi mavzulardan biri sanaladi. Ayniqsa, Alpomish dostoni o'zbek xalqining milliy qahramonlik eposi sifatida katta ahamiyatga ega. Dostonda Alpomish obrazi orqali yurtga sadoqat, oilaga muhabbat, xalq manfaatlari uchun kurashish va jasorat kabi fazilatlar ulug'langan. O'zbek xalq dostonlarida qahramonlar nafaqat jismoniy kuch egasi, balki ma'naviy barkamol, adolatparvar va xalqparvar inson sifatida tasvirlanadi.

Ingliz va o'zbek epik adabiyotidagi qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalarini qiyosiy o'rganish ikki xalqning tarixiy-madaniy taraqqiyoti, milliy xarakteri va badiiy tafakkuridagi o'xshash hamda farqli jihatlarni aniqlash imkonini beradi. Har ikki xalq epik merosida qahramon obrazi jamiyatning ideal inson haqidagi qarashlarini ifodalaydi. Shu bilan birga, epik asarlar yosh avlodni vatanparvarlik, jasorat va fidoyilik ruhida tarbiyalashda muhim ma'naviy manba bo'lib xizmat qiladi.

Asosiy qism. Epik adabiyot insoniyat tarixidagi eng qadimiy va muhim badiiy tafakkur shakllaridan biri hisoblanadi. Unda xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlar, ma'naviy qadriyatlari hamda ozodlik va vatan himoyasi yo'lidagi kurashlari badiiy aks ettiriladi. Ayniqsa, qahramonlik va vatanparvarlik motivlari epik asarlarning asosiy g'oyaviy yo'nalishini tashkil etadi. Ingliz va o'zbek epik adabiyoti ham ana shunday yuksak ma'naviy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan boy adabiy meros hisoblanadi.

Ingliz epik adabiyotining eng qadimgi namunalaridan biri bo'lgan Beowulf dostoni qahramonlik ruhining yorqin ifodasidir¹. Ushbu asar VIII–XI asrlarda shakllangan bo'lib, unda anglo-sakson xalqlarining hayoti, urf-odatlar va jangovar an'analari tasvirlangan. Asarning bosh qahramoni Beowulf yovuz kuchlarga qarshi kurashuvchi, xalq osoyishtaligini himoya qiluvchi jasur jangchi sifatida g'aybatlantiriladi. U Grendel va ajdarho kabi yovuz kuchlarga qarshi kurashib, o'z xalqining tinchligi va xavfsizligi uchun jonini fido qiladi. Dostonda qahramonlik nafaqat jismoniy kuch, balki insoniy sadoqat, jasorat va xalq manfaatlariga xizmat qilish bilan bog'liq holda talqin etiladi. Shu jihatdan Beowulf obrazi ingliz xalqining ideal qahramon haqidagi tasavvurlarini ifodalaydi.

Ingliz epik asarlarida vatanparvarlik g'oyasi ham alohida o'rin egallaydi. Anglo-sakson davri adabiyotida yurtni himoya qilish, qiroлга sadoqat va xalq manfaatlarini himoya qilish oliy qadriyat sifatida tasvirlangan. Ayniqsa, jang maydonida qo'rqusiz kurashish va xalq sharafi uchun jon fido qilish qahramonning eng muhim fazilatlaridan biri sifatida ko'rsatiladi². Bu jihatlar ingliz xalqining tarixiy taraqqiyoti va o'sha davr ijtimoiy hayoti bilan chambarchas bog'liqdir.

O'zbek epik adabiyoti ham qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalariga boyligi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, Alpomish dostoni o'zbek xalqining milliy qahramonlik eposi sifatida alohida ahamiyatga ega³. Ushbu dostonda Alpomish obrazi orqali xalqning orzu-intilishlari, yurt ozodligi va oilaga sadoqat kabi yuksak fazilatlar badiiy aks ettiriladi. Alpomish jasoratli, mard, adolatparvar va xalq manfaatlarini hamma narsadan ustun qo'yadigan qahramon sifatida tasvirlanadi. U nafaqat jismoniy kuch egasi, balki ma'naviy jihatdan barkamol inson sifatida ham g'aybatlantiriladi. Dostonda vatan va el-yurt tushunchasi muqaddas qadriyat sifatida ulug'lanadi.

O'zbek xalq dostonlarida qahramonlik motivi xalqning tarixiy turmush tarzi va milliy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Masalan, "Go'ro'g'li", "Rustamxon", "Kuntug'mish" kabi dostonlarda ham xalq manfaatlarini yo'lida kurashuvchi, yurt tinchligi va adolatni himoya qiluvchi qahramonlar obrazlari yaratilgan. Bu asarlarda qahramonlik insoniylik, sadoqat va

1 John Miles Foley. *A Companion to Ancient Epic*. – Oxford: Blackwell Publishing, 2005. – P. 112–118.

2 Abrams M.H. *The Norton Anthology of English Literature*. – New York: W.W. Norton & Company, 2006. – P. 28–35.

³ *Alpomish*. Nashrga tayyorlovchi H. Zarifov. – Toshkent: Sharq, 1998. – B. 45–58.

vatanparvarlik bilan uyg'un holda tasvirlanadi⁴. Ayniqsa, o'zbek epik adabiyotida ota-onaga hurmat, do'stga sadoqat va xalq manfaatiga xizmat qilish qahramonning muhim fazilatlari sifatida talqin etiladi.

Ingliz va o'zbek epik adabiyotini qiyosiy tahlil qilganda, har ikki xalq epik merosida qahramonlik va vatanparvarlik yetakchi g'oya ekanligini ko'rish mumkin. Biroq ular orasida ayrim farqli jihatlar ham mavjud. Ingliz epik adabiyotida qahramon ko'proq jangchi va harbiy kuch timsoli sifatida tasvirlansa, o'zbek eposlarida qahramon nafaqat jangchi, balki ma'naviy barkamol, xalqparvar va oilaparvar inson sifatida gavdalantiriladi. Shu bilan birga, har ikki xalq epik asarlarida ham qahramon xalq manfaatlarini va yurt ravnaqi yo'lida fidoyilik ko'rsatadi.

Qiyosiy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan qaralganda, ingliz va o'zbek epik adabiyoti o'rtasidagi o'xshashliklar umuminsoniy qadriyatlarning mushtarakligini ko'rsatadi. Har ikki xalq epik merosida jasorat, mardlik, sadoqat va vatan muhabbati ulug'langan⁵. Bu esa epik adabiyotning inson ma'naviyatini shakllantirishdagi muhim o'rnini ko'rsatadi.

Bugungi kunda ham epik adabiyotdagi qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalari yosh avlod tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, yoshlarda milliy o'zlikni anglash va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda epik asarlar muhim ma'naviy manba bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, Alpomish va Beowulf kabi epik asarlar yoshlarni jasorat, sadoqat va fidoyilik ruhida tarbiyalashda katta ahamiyatga ega.

Shuningdek, epik asarlar xalqlarning tarixiy taraqqiyoti va madaniy aloqalarini o'rganishda ham muhim manba hisoblanadi. Ular orqali turli xalqlarning dunyoqarashi, ma'naviy qadriyatlari va tarixiy tafakkurini anglash mumkin. Shu jihatdan ingliz va o'zbek epik adabiyotidagi qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalari qiyosiy o'rganish bugungi adabiyotshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

O'zbek epik adabiyotida qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalari xalqning tarixiy hayoti, urf-odatlarini hamda milliy tafakkuri bilan uzviy bog'liq holda shakllangan. Ayniqsa, xalq dostonlarida qahramon obrazi millatning ideal inson haqidagi qarashlarini o'zida mujassamlashtiradi. O'zbek xalq og'zaki ijodida qahramonlar el-yurt himoyachisi, adolat tarafdori va xalq manfaatlarini uchun kurashuvchi shaxs sifatida tasvirlanadi. Bu jihatlar o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan ma'naviy qadriyatlari va milliy xarakterini namoyon etadi.

Masalan, Go'ro'g'li turkum dostonlarida Go'ro'g'li obrazi xalq ozodligi va adolat uchun kurashuvchi qahramon sifatida gavdalantiriladi⁶. U nafaqat jasur jangchi, balki dono rahbar va xalqparvar inson sifatida tasvirlanadi. Dostonda qahramonning asosiy maqsadi xalqni zulmdan ozod qilish, adolatni qaror toptirish va yurt osoyishtaligini saqlashdan iboratdir. Shu sababli Go'ro'g'li obrazi o'zbek xalqining erkinlik va mustaqillik haqidagi orzularining badiiy ifodasi hisoblanadi. Shuningdek, "Kuntug'mish" dostonida ham qahramonlik va sadoqat g'oyalari markaziy o'rinda turadi. Asarda Kuntug'mish obrazi orqali jasorat, mardlik va insoniylik fazilatlari ulug'langan. Doston voqealarida qahramonning yurt va oila sha'ni uchun kurashi, o'z maqsadidan qaytmasligi hamda adolat uchun intilishi xalq idealiga mos holda tasvirlangan⁷. Bu esa o'zbek epik adabiyotida qahramonlik tushunchasi faqat jangovar kuch bilan emas, balki ma'naviy yetuklik bilan ham bog'liq ekanligini ko'rsatadi.

⁴ Imomov K. *O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi*. – Toshkent: O'qituvchi, 1990. – B. 214–220.

⁵ Wellek Rene, Warren Austin. *Theory of Literature*. – New York: Harcourt Brace, 1956. – P. 192–198.

⁶ Rajabov Q. *O'zbek xalq dostonlari poetikasi*. – Toshkent: Fan, 2005. – B. 132–140.

⁷ Jo'rayev M. *Folklor va etnografiya asoslari*. – Toshkent: O'zbekiston, 2014. – B. 87–95.

Ingliz epik adabiyotidagi qahramonlik motivlari bilan o'zbek eposlarini qiyoslaganda, har ikki adabiyotda ham xalq manfaatlarini yo'lida kurashuvchi ideal qahramon obrazi mavjudligini ko'rish mumkin. Masalan, Beowulf va Alpomish qahramonlari o'z xalqi xavfsizligi va osoyishtaligi uchun kurashadi. Har ikkala qahramon ham jismoniy kuch, matonat va sadoqat timsoli sifatida gavdalantiriladi. Shu bilan birga, ularning asosiy maqsadi xalq manfaatlarini himoya qilish va yovuzlikka qarshi kurashishdan iboratdir.

Biroq, o'zbek epik adabiyotida oilaviy qadriyatlar, ota-onaga hurmat va ma'naviy poklik masalalariga ko'proq e'tibor qaratiladi. Ingliz eposlarida esa jangovar jasorat va qiroлга sadoqat ustuvor ahamiyat kasb etadi⁸. Bu farqlar ikki xalqning tarixiy rivojlanishi, turmush tarzi va milliy dunyoqarashi bilan bog'liqdir. Epik adabiyotdagi qahramonlik va vatanparvarlik motivlari yosh avlodni ma'naviy jihatdan tarbiyalashda ham muhim vosita hisoblanadi. Bugungi globallashuv davrida milliy o'zlikni anglash, tarixiy merosni asrash va yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu jihatdan xalq dostonlari va epik asarlar yoshlar ongida milliy g'urur, yurtga muhabbat va fidoyilik tuyg'ularini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

O'zbek adabiyotshunoslari epik merosni xalq ma'naviyatining muhim qismi sifatida baholaydilar. Jumladan, folklorshunos olimlarning fikricha, xalq dostonlari millatning tarixiy xotirasini saqlovchi badiiy manba hisoblanadi. Ular orqali xalqning ijtimoiy hayoti, orzu-intilishlari va ma'naviy qadriyatlari avlodlarga yetkaziladi.

Shuningdek, epik asarlar millatlar o'rtasidagi madaniy aloqalarni o'rganishda ham muhim manba hisoblanadi. Ingliz va o'zbek epik adabiyotidagi qahramonlik motivlarining o'xshash jihatlari xalqlar o'rtasidagi umuminsoniy qadriyatlarning mushtarakligini ko'rsatadi. Jasorat, sadoqat, vatan muhabbati va adolat kabi g'oyalarni turli xalqlarning epik merosida umumiy badiiy-estetik tamoyillar sifatida namoyon bo'ladi.

Demak, ingliz va o'zbek epik adabiyotidagi qahramonlik hamda vatanparvarlik g'oyalari xalqning tarixiy tafakkuri, ma'naviy dunyosi va milliy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim badiiy hodisa hisoblanadi. Ushbu asarlarni qiyosiy o'rganish nafaqat adabiyotshunoslik, balki yoshlar ma'naviy tarbiyasi va milliy o'zlikni anglash jarayonida ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ingliz va o'zbek epik adabiyoti xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari hamda ma'naviy tafakkurini o'zida mujassamlashtirgan muhim badiiy meros hisoblanadi. Ushbu adabiyot namunalari qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalari yetakchi mavzu sifatida namoyon bo'lib, xalqning ozodlik, adolat va yurt tinchligi haqidagi orzu-intilishlarini aks ettiradi.

Tadqiqot davomida ingliz epik adabiyotidagi Beowulf dostoni hamda o'zbek epik merosidagi Alpomish, Go'ro'g'li kabi dostonlarda qahramon obrazi xalq manfaatlarini himoya qiluvchi, jasorat va sadoqat timsoli sifatida tasvirlanishi aniqlandi. Har ikki xalq epik asarlarida qahramonlar yurt osoyishtaligi, xalq farovonligi va adolat uchun kurashuvchi ideal inson sifatida gavdalantiriladi.

Shuningdek, ingliz va o'zbek epik adabiyotidagi qahramonlik motivlari o'rtasida umumiy jihatlarni bilan bir qatorda ayrim farqli tomonlar ham mavjudligi kuzatildi. Ingliz epik asarlarida jangovar jasorat va qiroлга sadoqat asosiy o'rinda tursa, o'zbek xalq dostonlarida ma'naviy barkamollik, oilaparvarlik, xalqparvarlik va insoniylik fazilatlariga alohida e'tibor qaratiladi. Bu esa har ikki xalqning tarixiy rivojlanishi va milliy dunyoqarashidagi o'ziga xosliklarni namoyon etadi.

Bugungi globallashuv davrida epik adabiyotdagi qahramonlik va vatanparvarlik g'oyalari yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Xalq dostonlari yoshlarda vatan muhabbati, jasorat, sadoqat va milliy g'urur tuyg'ularini

⁸ Hotamov N., Sarimsoqov B. *Adabiyotshunoslik terminlari lug'ati*. – Toshkent: O'qituvchi, 1983. – B. 214–216.

shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli ingliz va o'zbek epik adabiyotini qiyosiy o'rganish nafaqat adabiyotshunoslik uchun, balki ma'naviy-ma'rifiy tarbiya jarayonida ham dolzarb ilmiy-amaliy aхатиятга эга ҳисобланади.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Foley John Miles. *A Companion to Ancient Epic*. – Oxford: Blackwell Publishing, 2005. – P. 112–118.
2. Alpomish. Nashrga tayyorlovchi H. Zarifov. – Toshkent: Sharq, 1998. – B. 45–58.
3. Go'ro'g'li. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1985. – B. 67–74.
4. Imomov K. *O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi*. – Toshkent: O'qituvchi, 1990. – B. 214–220.
5. Imomov K. *O'zbek folklori namunalari*. – Toshkent: Fan, 1975. – B. 55–63.
6. Rajabov Q. *O'zbek xalq dostonlari poetikasi*. – Toshkent: Fan, 2005. – B. 132–140.
7. Jo'rayev M. *Folklor va etnografiya asoslari*. – Toshkent: O'zbekiston, 2014. – B. 87–95.
8. Hotamov N., Sarimsoqov B. *Adabiyotshunoslik terminlari lug'ati*. – Toshkent: O'qituvchi, 1983. – B. 214–216.
9. Yo'ldoshev Q. *Adabiyotshunoslik asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2006. – B. 98–105.
10. Karimov B. *Badiiy adabiyot va folklor munosabatlari*. – Toshkent: Fan, 2010. – B. 144–151.
11. Sarimsoqov B. *O'zbek folklorshunosligi masalalari*. – Toshkent: Fan, 2004. – B. 73–80.

INNOVATIVE
ACADEMY